11.03.2026

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

HE 2/2026 vp

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Päivittäistavarakauppa ry (PTY) kiittää lausuntopyynnöstä otsikkoasiassa ja lausuu asiassa seuraavaa:

Markkinakartoituksen käyttö ja hankinnan huolellinen valmistelu

PTY katsoo, että esitetyillä muutoksilla korostetaan huolellista valmistelua, mutta muutosten tulisi olla velvoittavampia ja koskea suurempaa osaa hankintoja uusien tarjoajien saamiseksi markkinoille. Markkinoiden tuntemuksen tulisi olla lähtökohta kaikille hankinnoille ja markkinakartoituksen pakollisuudelle esitetty 10 miljoonan soveltamisraja jättää valitettavasti huomattavan osan hankinnoista soveltamisen ulkopuolelle.

Markkinatuntemusta ei välttämättä saavuteta liian määrämuotoisella tai byrokraattisella menettelyllä. Esitämme 65 §:n muuttamista muotoon ”markkinakartoitus- ja vuoropuhelu”, mikä olisi pakollinen osa kaikissa kansalliset kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa.

Hankintojen jakaminen osiin

PTY kannattaa muutosta 75 §:ään, jossa pääsääntönä on hankintojen jakaminen osiin EU-kynnysarvon ylittävissä hankinnoissa. Tämä lisännee hankintayksiköiden kannusteita suunnitella ja perustella hankinta huolella. EU-kynnysarvon alle jäävissä kansallisissa hankinnoissa on tarkoitus säilyttää nykytila ja hankintojen jakaminen olisi vapaaehtoista. PTY kuitenkin katsoo, että jakamista tulisi tehdä laajemminkin myös kansallisissa hankinnoissa ohjaamalla ja edistämällä asiaa hankintayksiköiden omistajaohjauksella.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

PTY pitää yleisesti kannatettavana, että hankintalain muutoksella edistetään kilpailua julkisissa hankinnoissa rajaamalla sidosyksiköiden käyttöä. Poikkeuksia voidaan kuitenkin tehdä perustelluista syistä, kuten jätehuoltoala. Kannatamme jätehuoltoa hoitavia kunnallisia jäteyhtiöitä koskevan vaadittavan poikkeuksen säätämistä jätelaissa, sillä sidosyksiköiden käytön rajoittaminen saattaisi viivästyttää kunnilta jätelaissa edellytettyjä toimenpiteitä erilliskeräysvelvoitteiden ja kierrätysasteen täytäntöön panemiseksi nykyisen jätehuoltojärjestelmän hajautuessa entisestään.

Huoltovarmuus ja turvallisuus sekä elintarvikehankinnat

PTY katsoo, että huoltovarmuuden ja turvallisuuden huomioiminen hankintaprosesseissa on tärkeä ja perusteltu linjaus. Tehokas huoltovarmuus ei synny suljetuilla rakenteilla, vaan hyödyntämällä kilpailukykyistä ja monipuolista

yrityskenttää. Näin varmistetaan, että markkinat voivat osallistua hankintoihin ja edistää Suomen huoltovarmuutta kustannustehokkaasti ja innovatiivisesti. Huoltovarmuuden kannalta on olennaista, että mahdollistetaan parhaiden ratkaisujen hyödyntäminen nopeasti muuttuvassa turvallisuusympäristössä. PTY katsoo, että hankintalain uudistus tukee tavoitteita purkamalla markkinalukkoja ja varmistamalla, että varautumisen ja turvallisuuden kannalta kriittiset palvelut voidaan kilpailuttaa aidosti laajemman ja innovatiivisen toimijajoukon kesken.

Elintarvikehankintojen erityinen huomioiminen osana huoltovarmuutta ja varautumista on erittäin tärkeää. Kannatamme elintarvikehankintojen osalta esimerkiksi hankintojen jakamista osiin ja paikallisesti tuotettujen elintarvikkeiden hyödyntämistä osana ruokapalveluiden elintarvikehuollon riskinsietokyvyn parantamista ja varautumista. Nykyinen tarjoajien vähäinen määrä kertoo osaltaan tarpeesta hankintojen pilkkomiselle. Todettakoon samalla, että kaikenlainen hankintamenettelyn selkiyttäminen ja yksinkertaistaminen on välttämätöntä, jotta pienemmät toimijat voivat tosiasiallisesti osallistua kilpailutuksiin. Nykyisellään hankintamenettelyyn osallistuminen vaatii paljon osaamista ja resursseja.

PTY katsoo, että julkisen sektorin sopimusten joustamattomuuteen poikkeuksellisissa kriisitilanteissa on välttämätöntä puuttua. Venäjän hyökättyä Ukrainaan maatalouden tuotantopanosten hinnat nousivat ennätyskorkealle, eikä tilanteeseen ollut ollut mahdollisuutta varautua etukäteen. Kaupat avasivat tuolloin sopimuksiaan vapaaehtoisesti kesken sopimuskauden, mutta julkinen sektori oli haluton avaamaan omia sopimuksiaan. Hankintalain 136 §:n perusteluihin tehdyt lisäykset mahdollisuudesta avata sopimuksia poikkeuksellisissa olosuhteissa, joita huolellinen hankintayksikkö ei ole voinut ennakoida (esimerkiksi aseelliset selkkaukset, pandemiat tai merkittävät markkinahäiriöt, kuten äkillinen kustannusinflaatio tai vakava globaali toimitusketjun häiriö), ovat välttämättömiä ja kannatettavia.

Lain tavoitteita koskevan 2 §:n perusteluissa todetaan seuraavaa:

> ”*Hankintayksiköt voisivat edistää hankintojen ympäristövaikutusten toteutumista kiinnittämällä huomiota hankinnan laatuominaisuuksiin. Hankinnoille voitaisiin asettaa ravitsemuslaatu- ja vastuullisuusvaatimuksia sekä tuotantoprosessien asettamia vaatimuksia esimerkiksi raaka-aineiden esikäsittelyn, säilyvyyden ja prosessikestävyyden osalta. Tuoteryhmittäisiä kriteereitä voisivat olla esimerkiksi tuoreus, tasalaatuisuus, jäljitettävyys ja turvallisuus. Lisäksi voitaisiin käyttää syrjimättömiä kriteereitä, kuten toimitusaika, alkuperätieto ja ravitsemussuositusten mukaisuus.*”

PTY pitää kirjausta laatuominaisuuksien huomioimisesta erinomaisena. Tulevaisuudessa tulisi niin ikään saada tietoa siitä, kuinka paljon julkinen sektori tosiasiassa ostaa kotimaista ruokaa.

Elintarvikehankintoja käsittelevässä kappaleessa 2.4.4 todetaan, että tukkukauppojen omien tuotemerkkien, niin kutsuttujen Private Label -tuotteiden osuus valikoimassa on kasvanut. PTY katsoo, että kehitys on ymmärrettävä julkisen sektorin taloudellinen tilanne huomioiden, sillä kaupan omat merkit ovat hintalaatu suhteeltaan erinomaisia tuotteita, joiden kotimaisuusaste on merkittävä. Lisäksi todettakoon, että julkisissa elintarvikehankinnoissa kriteerit ovat tiukat ja ravitsemussuosituksia noudatetaan tarkasti (esim. suolan määrä). PL-tuotteilla on mahdollista vastata yksityiskohtaisiinkin vaatimuksiin, joihin brändituottajilla ei ole halukkuutta lähteä.

11.03.2026

Kunnioittavasti

Päivittäistavarakauppa ry

Tuula Loikkanen
toimitusjohtaja

Tea Taivalkoski
johtava asiantuntija